

سازه‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر در مشارکت جوانان روستایی پیرامون توسعه کشاورزی

Effective Cultural and Social Factors Regarding Participation of Rural Youth toward Agricultural Development

فاطمه ارتبائی^{۱*}، سید ابوالقاسم برآبادی^۲

^۱اعضای هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی سراوان،

خلاصه

جوانان منابع انسانی مهمی در توسعه جامعه‌های روستایی و کشاورزی محسوب می‌شوند. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی و تحلیل عامل‌های فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار بر این مشارکت بود. روش‌شناسی تحقیق از نوع توصیفی-همبستگی بوده که با رویکرد پیمایش پرسشنامه‌ای به انجام رسیده است. جامعه آماری این تحقیق را جوانان روستایی استان کرمانشاه تشکیل دادند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای شمار ۳۵۰ نفر به عنوان نمونه آماری تعیین شدند. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با کسب نظرات متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی به دست آمد. آزمون مقدماتی برای به دست آوردن ابزار پژوهش انجام گرفت و ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد. یافته‌های تحقیق نشان داد که مشارکت بیشتر جوانان در سطح متوسط است. نتایج آزمون مقایسه میانگین‌ها نشان داد بین میانگین مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی در رابطه با بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی، عضویت در تشکل‌های روستایی، دسترسی به ابزارهای فناوری اطلاعات و استفاده از خدمات ترویجی اختلاف معنی‌دار وجود دارد. نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره گام به گام نشان داد که متغیرهای نگرش نسبت به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی، مشارکت اجتماعی و میزان اراضی زراعی، ۵۶/۷ درصد از تغییرات در میزان مشارکت جوانان روستایی پیرامون توسعه کشاورزی را تبیین می‌کنند.

کلمات کلیدی:

سازه‌های فرهنگی و اجتماعی، جوانان روستایی، مشارکت، توسعه کشاورزی

مقدمه

بخش کشاورزی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است و نقش آن در توسعه و ثبات اقتصادی، سیاسی، بین‌المللی بر کسی پوشیده نیست. توسعه کشاورزی از مهم‌ترین اولویت‌ها در برنامه‌های توسعه ملی کشورهای در حال توسعه به شمار می‌آید (Clare, 2001). نیروی انسانی از عامل‌های مهم در توسعه کشاورزی است؛ امروزه جوانان روستایی بخش عظیمی از جمعیت و نیروی کار جامعه را تشکیل می‌دهند و به‌عنوان بازوی کار در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانوارهای روستایی نقش ارزنده‌ای دارند (شهبازی، ۱۳۸۴). بیشتر صاحب‌نظران در زمینه توسعه روستایی بر این باورند که دستیابی به توسعه پایدار بدون مشارکت آحاد مردم ممکن نیست و بدون تردید با مشارکت مردم توسعه آسان و پرشتاب می‌شود (حسن نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). جوانان نقش مهمی در اقتصاد روستایی و کشاورزی کشورهای در حال توسعه دارند، اما آن‌طور که شایسته است مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی قرار نمی‌گیرند. به همین دلیل طرح‌های توسعه کشاورزی و روستایی نتوانسته است در این کشورها به حد لازم و مناسب، موفقیت کسب نماید (قدیری، ۱۳۸۳). این قشر عظیم، سرمایه‌های بالقوه برای دگرگونی روستاها از حالت سنتی به بخش فعال و اقتصادی به شمار می‌آیند (Olujide, 2008). در دوره جوانی، رشد و دگرگونی در زمینه‌های جسمانی، شناختی و شخصیتی چشمگیر است؛ بنابراین مشارکت جوانان عاملی مهم و ضروری در زندگی اجتماعی به شمار می‌آید (Clark, 2006). نتایج تحقیق عمانی (۱۳۸۷) نشان می‌دهد که بین سن، سطح تحصیلات، پیشینه کار کشاورزی، میزان زمین زیر کشت، درآمد حاصل از محصولات کشاورزی، مشارکت اجتماعی و میزان آشنایی با سازمان‌های روستایی با سطح نگرش جوانان روستایی برای اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. Radhakrishna & Ingram در تحقیقی در سال ۲۰۰۵ بیان نمودند که در جامعه‌های روستایی باید زمینه‌های لازم برای توسعه رهبری محلی، ارتباطات، فعالیت‌های حرفه‌ای و گسترش توانایی حل مسأله برای جوانان فراهم شود. Ferry در سال ۲۰۰۶ بر این باور است که ایجاد انگیزه و فراهم نمودن شرایط فرهنگی، اجتماعی مناسب برای جوانان روستایی نقش سازنده‌ای در جذب آنان به فعالیت‌های کشاورزی دارد. Brennan & et al در سال ۲۰۰۷؛ پروژه: "مشارکت جوانان در توسعه جامعه" با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره گام به گام به تبیین عامل‌هایی مانند سن، نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی، و عامل‌های ارتباطی می‌پردازد. Olujide در سال ۲۰۰۸ در تحقیقی با عنوان "نگرش جوانان روستایی در زمینه پروژه توسعه" نقش جوانان روستایی را بسیار مهم ارزیابی می‌کند. بر پایه نتایج به‌دست آمده از این تحقیق بین نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و میزان مشارکت جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه روستایی رابطه معنی‌داری وجود دارد. (Brennan, 2005., Matthews, 2000., Punch, 2002., Valentine, 1997) تأثیر مشارکت اجتماعی، عامل‌های اطلاعاتی- ارتباطی و نگرش‌های جوانان را آشکار می‌سازند. sadighi (2005) در تحقیقی نتیجه گرفت که بین موقعیت اقتصادی خانواده، میزان زمین زراعی، مکانیزاسیون و نگرش جوانان روستایی نسبت به فعالیت‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

Rye (2005) بیان می‌کند که برای درک توسعه روستایی توجه به نگرش جوانان روستایی، زمینه‌های گسترده اقتصادی (سطح زیر کشت)، اجتماعی، فرهنگی، ارتباطی و آمایشی نقش سازنده‌ای دارد. (Andolina & etal, 2002., Ball, 2005) نشان می‌دهند که نگرش جوانان نسبت به مشارکت در بخش کشاورزی و گزینش این حرفه رابطه معنی‌داری با عضویت در باشگاه‌های جوانان روستایی و تشکل‌های فعال در جامعه‌های روستایی، همچنین دسترسی به ابزار و فناوری‌های اطلاعاتی نوین دارد. هم‌اکنون مسأله انبوه جمعیت واقع در سنین فعالیت به منزله یک واقعیت در برابر ماست؛ می‌توان بدین واقعیت هم به مثابه تهدیدی علیه توسعه همه‌جانبه نگرست و هم آن را موهبت و خدمتی برای ارتقای سرمایه انسانی و سطح توسعه کشور تلقی کرد. اینک باید چگونگی استفاده از این خلاقیت و توانمندی انسانی دغدغه مسئولان و کارشناسان باشد (پورسینا و همکاران، ۱۳۸۹)

هدف کلی این تحقیق بررسی سازه‌های فرهنگی و اجتماعی مؤثر در مشارکت جوانان روستایی پیرامون توسعه کشاورزی است. بر این پایه هدف‌های اختصاصی تحقیق عبارت‌اند از:

توصیف ویژگی‌های فردی، اجتماعی، ارتباطی و نگرشی جامعه مورد بررسی؛ همبستگی بین میزان مشارکت و دیگر متغیرهای تحقیق و تعیین عامل‌های مؤثر بر مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کمی، از لحاظ میزان درجه کنترل میدانی و روش گردآوری داده‌ها توصیفی- همبستگی می‌باشد که با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گرفته است (سرمد و همکاران، ۱۳۸۳). جامعه آماری؛ جوانان روستایی استان کرمانشاه با جمعیتی حدود ۳۰۰۰۰۰ نفر هستند که در رده سنی ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۰ نفر برآورد شد. روش نمونه‌گیری به کار برده شده در این بررسی روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده است که یکی از روش‌های نمونه‌گیری احتمالی است. با در نظر گرفتن شهرستان‌های استان کرمانشاه (۱۴ شهرستان) به عنوان خوشه‌های جامعه آماری، حجم نمونه نسبت به بزرگی هر خوشه بین آنها تقسیم شد و در نهایت ۳۴۰ پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای حصول اطمینان از روایی پرسشنامه از گروه داوری متخصصان در رشته ترویج و آموزش کشاورزی استفاده شد. برای بررسی پایایی پرسشنامه، شمار ۳۰ نفر از جوانان روستایی خارج از نمونه اصلی به تصادف گزینش شدند و پرسشنامه در اختیار آنان قرار گرفت و پس از تکمیل و جمع‌آوری اقدام به محاسبه ضریب آلفای کرونباخ شد. بر این پایه ضریب پایایی پرسشنامه تحقیق ۰/۸۵ به دست آمد. تحلیل داده‌ها در دو بخش شامل: بخش توصیف داده‌ها و بخش تحلیل استنباطی داده‌ها، صورت گرفت. در بخش تحلیل توصیفی داده‌ها، از آماره‌های توصیفی مانند فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار، درصد تجمعی و در بخش تحلیل استنباطی داده‌ها از ضرایب همبستگی، آزمون T و تحلیل رگرسیون چندگانه در محیط نرم افزار SPSS ver17 استفاده شد. به منظور توصیف کیفی متغیرهای فرهنگی و اجتماعی و پذیرش بیمه توسط پاسخ‌گویان از روش فاصله انحراف معیار از میانگین (Interval of Standard Deviation from the Mean=ISDM) به شرح زیر استفاده شده است (صدیقی و کاخک، ۱۳۸۴):

A = ضعیف: $A < \text{Mean} - \text{Sd}$

B = متوسط: $B < \text{Mean} \leq \text{Mean} - \text{Sd}$

C = خوب: $C < \text{Mean} + \text{Sd} \leq \text{Mean}$

D = عالی: $\text{Mean} + \text{Sd} \geq D$

نتایج، بحث و نتیجه گیری

میانگین سن جوانان حدود ۱۹ سال و بیشتر آنان در گروه سنی ۱۹-۱۵ (۵۴/۱٪) سال قرار دارند. کمترین شمار اعضای خانوار که در بخش کشاورزی فعالیت می کنند، یک نفر و بیشترین شمار هشت نفر می باشد (میانگین = ۴ نفر). میانگین اراضی زراعی و شمار واحدهای دامی به ترتیب ۸ (۷/۵۴) هکتار و ۲۴ (۲۳/۷) واحد بوده است.

جدول ۱. توصیف ویژگی های فردی جوانان روستایی (n=۳۴۰)

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن (سال)	۱۹/۳۴	۳/۰۶	۱۵	۲۴
شمار اعضای خانوار شاغل در بخش کشاورزی	۳/۶۹	۲/۵۲	۲	۸
میزان اراضی زراعی (سرپرست خانوار)	۷/۵۴	۹/۶۶	۱	۱۴
شمار واحدهای دامی (سرپرست خانوار)	۲۳/۷	۳۳/۵۳	۵	۴۰

با توجه به جدول ۲، نزدیک به نیمی از جامعه مورد بررسی در تشکلهای روستایی عضو هستند (۴۹/۴٪). در حدود ۶۴ درصد جوانان روستایی استان کرمانشاه از رسانه های گروهی مختلف مانند (کتاب، مجله و نشریه) استفاده کرده و از خدمات آن بهره می برند. در مورد گویه های دسترسی به ابزارهای فناوری اطلاعات (رایانه و اینترنت) و استفاده از خدمات ترویجی، نتایج نشان می دهند که بیش از ۶۵ درصد افراد امکان دستیابی به فناوری اطلاعات را دارند و نزدیک به ۵۰ درصد از جمعیت نیز از خدمات ترویجی استفاده می کنند.

ویژگی های فرهنگی و اجتماعی جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی

در این تحقیق برای سنجش میزان مشارکت اجتماعی جوانان از ۵ گویه (مشارکت در باشگاه جوانان، مسجد، کتابخانه، تعاونی روستایی و پایگاه بسیج) در مقیاس لیکرت پنج قسمتی استفاده شد. همان طور که نتایج جدول ۳ نشان می دهد، مشارکت در باشگاه جوانان (میانگین = ۳/۵۵)، پایگاه بسیج (میانگین = ۳/۴۲) و کتابخانه (میانگین = ۳/۱۹) مهم ترین گویه های مشارکت اجتماعی در جوانان روستایی می باشند. در بررسی میزان مشارکت اجتماعی، با استفاده از روش فاصله انحراف معیار از میانگین (ISDM)، نزدیک به سه چهارم پاسخگویان (۶۴/۷٪) دارای مشارکت اجتماعی در متوسط و خوب هستند. همچنین میزان مشارکت اجتماعی ۱۵/۹ درصد افراد ضعیف و ۱۹/۴ درصد عالی عنوان شده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی جوانان بر حسب عضویت در تشکل‌های روستایی، بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی، دسترسی به ابزارهای فناوری اطلاعات و استفاده از خدمات ترویجی (n=۳۴۰)

گویه‌ها	سطح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
عضویت در تشکل‌های روستایی				
بلی	بلی	۱۶۸	۴۹/۴	۴۹/۴
خیر	خیر	۱۷۲	۵۰/۶	۱۰۰
جمع	جمع	۳۴۰	۱۰۰	-
بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی				
بلی	بلی	۲۱۶	۶۳/۶	۶۳/۶
خیر	خیر	۱۲۴	۳۶/۴	۱۰۰
جمع	جمع	۳۴۰	۱۰۰	-
دسترسی به ابزار فناوری اطلاعات				
بلی	بلی	۲۲۶	۶۶/۵	۶۶/۵
خیر	خیر	۱۱۴	۳۳/۵	۱۰۰
جمع	جمع	۳۴۰	۱۰۰	-
استفاده از خدمات ترویجی				
بلی	بلی	۱۶۲	۴۷/۷	۴۷/۷
خیر	خیر	۱۷۸	۵۲/۳	۱۰۰
جمع	جمع	۳۴۰	۱۰۰	-

جدول ۳. اولویت‌بندی پاسخگویان بر حسب میزان مشارکت اجتماعی (n=۳۴۰)

گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	اولویت‌بندی
باشگاه جوانان	۳/۵۵	۱/۴۲	۱
پایگاه بسیج	۳/۴۲	۱/۳۴	۲
کتابخانه	۳/۱۹	۱/۱۷	۳
مسجد	۳/۱۸	۱/۴۲	۴
تعاونی روستایی	۲/۹۰	۱/۱۳	۵

مقیاس سنجش: ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد

برای کسب اطلاع از تماس‌های ترویجی جوانان روستایی از ۵ گویه (شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، بازدید علمی از کشتزار نمونه، نمایش فیلم‌های ترویجی، دیدار با مروج در مرکز خدمات و مزرعه و بررسی نشریات ترویجی) در قالب طیف لیکرت (۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی کم) استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی بالاترین اولویت (میانگین=۳/۷۸) و بازدید علمی از کشتزارهای نمونه (میانگین=۳/۲۸) کمترین اولویت را در میان پاسخگویان به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۴). به راه‌های همانندی گروه‌های مختلف جوانان بر مبنای میانگین و انحراف معیار نمره تماس ترویجی آنها تقسیم‌بندی شدند، به طوری که ۵۴ نفر (۱۵/۹٪) دارای تماس در سطح ضعیف، ۱۲۰ نفر (۳۵/۳٪) در سطح متوسط، ۱۴۰ نفر (۴۱/۲٪) در سطح خوب و ۲۶ نفر (۷/۶٪) در سطح عالی می‌باشند.

جدول ۴. اولویت‌بندی تماس‌های ترویجی جامعه مورد بررسی (n=۳۴۰)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۱/۲۲	۳/۷۸	شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی
۲	۱/۱۶	۳/۶۴	دیدار با مروج در مرکز خدمات و مزرعه
۳	۱/۲۲	۳/۵۲	نمایش فیلم‌های ترویجی
۴	۱/۱۷	۳/۴۹	بررسی نشریه‌های ترویجی
۵	۱/۳۲	۳/۲۸	بازدید علمی از کشتزار نمونه

مقیاس سنجش: ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد

برابر یافته‌ها در جدول ۵، منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی، ارتباط با همسالان (میانگین=۳/۵۳)، رسانه‌های انبوهی (میانگین=۲/۶۴)، کارشناسان و متخصصان کشاورزی (میانگین=۲/۵۶) و جوانان روستاهای دیگر (میانگین=۲/۵۱) بالاترین اولویت پاسخگویان را به خود اختصاص داده‌اند و استفاده از منابع اطلاعاتی دیگر مانند تشکل‌های مردمی، مروجان، مردم روستاهای دیگر، تعاونی‌های تولید، مراکز بازرگانی، مددکاران ترویجی و سربازان سازندگی در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند. توزیع فراوانی میزان استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی در سطوح ضعیف، متوسط، خوب و عالی به ترتیب عبارت‌اند از: ۷۰ نفر (۲۰/۶٪)، ۱۰۲ نفر (۳۰/۰٪)، ۱۱۰ نفر (۳۲/۴٪) و ۵۸ نفر (۱۷/۰٪).

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که از میان رسانه‌های گروهی مختلف، پاسخگویان مورد بررسی بیشترین بهره را از مجله (میانگین=۲/۲۸) و کمترین استفاده را از کتاب‌های تخصصی در زمینه‌های مختلف کشاورزی (میانگین=۱/۰۵) می‌برند. یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد که از میان ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، بالاترین اولویت جوانان روستایی میزان استفاده از منابع و مجاری اطلاعاتی و ارتباطی نسبت به دیگر متغیرها مانند میزان مشارکت اجتماعی، میزان تماس‌های ترویجی و استفاده از رسانه‌های گروهی می‌باشد.

جدول ۵. توزیع پاسخگویان بر پایه اولویت استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی (n=۳۴۰)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۱/۵۳	۳/۵۳	همسالان
۲	۱/۱۲	۲/۶۴	رسانه‌های انبوهی
۳	۱/۴۹	۲/۵۶	کارشناسان و متخصصان کشاورزی
۴	۱/۲۶	۲/۵۱	جوانان روستاهای دیگر
۵	۱/۲۱	۲/۳۰	تشکل‌های مردمی
۶	۱/۲۸	۲/۱۸	مروجان
۷	۱/۱۰	۲/۱۱	مردم روستاهای دیگر
۸	۰/۹۴	۱/۹۶	تعاونی‌های تولید
۹	۱/۰۰	۱/۹۱	مراکز بازرگانی
۱۰	۰/۸۵	۱/۷۴	مددکاران ترویجی
۱۱	۰/۸۴	۱/۷۱	سربازان سازندگی

مقیاس سنجش: ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد

جدول ۶. سطوح و اولویت‌بندی بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی (n=۳۴۰)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۱/۱۷	۲/۲۸	مجله
۲	۱/۰۷	۲/۱۰	روزنامه
۳	۱/۱۵	۲/۰۹	کتاب
۴	۱/۱۰	۱/۹۷	خبرنامه‌های تخصصی کشاورزی
۵	۱/۰۵	۱/۸۴	کتاب‌های تخصصی کشاورزی

مقیاس سنجش: ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد

جدول ۷. توزیع فراوانی جوانان مورد بررسی بر حسب ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی (n=۳۴۰)

شمار گویه‌ها	انحراف معیار	میانگین	متغیرها
۵	۴/۲۰	۱۶/۶۱	میزان مشارکت اجتماعی
۵	۳/۷۳	۱۷/۹۴	استفاده از تماس‌های ترویجی
۱۱	۶/۴۲	۲۵/۴۲	استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی
۵	۳/۷۶	۱۰/۸۱	میزان بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی

در ادامه به بررسی نگرش جامعه آماری نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی پرداخته شد. نتایج در جدول شماره ۷ ارائه شده است. برای توصیف پراکندگی نگرش جوانان، با توجه به اینکه پاسخها در دامنه بین صفر (بسیار مخالفم) و ۴ (بسیار موافقم) قرار داشتند، میزان نگرش با استفاده از فرمول (ISDM) به چهار طبقه تقسیم شد. نتایج نشان می‌دهد بیش از نیمی از پاسخگویان نگرشی در سطح خوب و عالی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی داشته‌اند.

جدول ۸. نگرش پاسخگویان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۴۰)

نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۱۶	۴/۷	۴/۷
متوسط	۱۱۸	۳۴/۷	۳۹/۴
خوب	۱۹۸	۵۸/۲	۹۷/۶
عالی	۸	۲/۴	۱۰۰
جمع	۳۴۰	۱۰۰	-

جدول ۹. اولویت‌بندی نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (n=۳۴۰)

گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	اولویت
توسعه کشاورزی باعث توسعه کشور می‌شود	۳/۹۷	۱/۴۲	۱
مشاغل کشاورزی از ارزش معنوی برخوردار است	۳/۵۴	۱/۳۴	۲
من علاقه زیادی به شغل کشاورزی نسبت به دیگر مشاغل دارم	۳/۲۶	۱/۱۷	۳
مشارکت در کشاورزی برای جوانان لذت بخش است	۳/۱۹	۱/۴۲	۴
توصیه می‌کنم به دیگر جوانان روستا که به شغل کشاورزی روی آورند	۳/۱۷	۱/۲۲	۵
محیط کار کشاورزی آرامش بخش است	۲/۹۷	۱/۲۰	۶
آینده صاحبان مشاغل کشاورزی تأمین است	۲/۹۶	۱/۱۹	۷
دولت باید برای کشاورزی اهمیت زیادی قایل شود	۲/۵۴	۱/۲۶	۸

مقیاس سنجش: ۰=بسیار مخالفم، ۱=مخالفم، ۲=نظری ندارم، ۳=موافقم، ۴=بسیار موافقم

در این بررسی، برای تعیین میزان مشارکت در فعالیتهای توسعه کشاورزی توسط جوانان روستایی ۱۲ گزینه (برابر طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت) مانند زراعت، دامداری، مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی، فرآوری محصولات کشاورزی و.... مطرح شد و عمده‌ترین فعالیتهای مورد بررسی قرار گرفت. برای پی‌بردن به میزان مشارکت از فرمول (ISDM) استفاده شد.

برابر نتایج بیشترین درصد مشارکت افراد مورد بررسی در حد متوسط (۳۴/۱٪) و پس از آن به ترتیب در سطوح خوب (۲۹/۴٪)، ضعیف (۲۱/۲٪) و عالی (۱۵/۳٪) می‌باشد.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی و اولویت بندی گویه‌های مشارکت در توسعه کشاورزی جوانان روستایی (n=۳۴۰)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		گویه‌ها
			%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	
۱	۱/۲۶	۳/۰۱	۱۶/۵	۵۶	۱۵/۳	۵۲	۳۴/۷	۱۱۸	۱۹/۴	۶۶	۱۴/۱	۴۸	زراعت
۲	۱/۲۸	۲/۸۶	۱۲/۹	۴۴	۱۸/۸	۶۴	۲۸/۸	۹۸	۲۰/۶	۷۰	۱۸/۸	۶۴	فرآوری محصولات کشاورزی
۳	۱/۴۳	۲/۶۸	۱۴/۷	۵۰	۱۷/۶	۶۰	۱۸/۲	۶۲	۲۰/۰	۶۸	۲۹/۴	۱۰۰	استفاده از ادوات کشاورزی
۴	۱/۳۰	۲/۶۶	۱۱/۲	۳۸	۱۵/۹	۵۴	۲۴/۷	۸۴	۲۴/۱	۸۲	۲۴/۱	۸۲	مبارزه با آفات و بیماری‌ها
۵	۱/۳۱	۲/۵۵	۱۱/۲	۳۸	۱۲/۹	۴۴	۲۲/۴	۷۶	۲۷/۱	۹۲	۲۶/۵	۹۰	دامداری
۶	۱/۲۹	۲/۴۱	۸/۸	۳۰	۱۲/۹	۴۴	۲۰/۶	۷۰	۲۵/۹	۸۸	۳۱/۸	۱۰۸	انبارداری محصولات کشاورزی
۷	۱/۱۶	۲/۱۶	۴/۷	۱۶	۸/۸	۳۰	۲۱/۸	۷۴	۲۷/۶	۹۴	۳۷/۱	۱۲۶	کاربرد توصیه‌های کارشناسان
۸	۱/۰۵	۲/۰۹	۲/۹	۱۰	۷/۶	۲۶	۱۹/۴	۶۶	۳۵/۹	۱۲۲	۳۴/۱	۱۱۶	شرکت در برنامه‌های ترویجی
۹	۱/۲۳	۲/۰۸	۱/۷	۲۴	۷/۱	۲۴	۱۶/۵	۵۶	۲۵/۹	۸۸	۴۳/۵	۱۴۸	صنایع روستایی
۱۰	۱/۱۲	۱/۹۳	۳/۵	۱۲	۷/۶	۲۶	۱۵/۳	۵۲	۲۵/۳	۸۶	۴۸/۲	۱۶۴	شرکت در طرح بسیج جوانان
۱۱	۱/۰۳	۱/۷۳	۲/۹	۱۰	۴/۱	۱۴	۱۲/۹	۴۴	۲۲/۹	۷۸	۵۷/۱	۱۹۴	شرکت در طرح‌های روستایی
۱۲	۱/۰۵	۱/۶۶	۴/۱	۱۴	۳/۵	۱۲	۸/۸	۳۰	۲۱/۲	۷۲	۶۲/۴	۲۱۲	حضور در اردوها و دوره‌های خارج از استان

مقیاس سنجش: ۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد

جدول ۱۱. توزیع فراوانی میزان مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی (n=۳۴۰)

میزان مشارکت در توسعه کشاورزی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۷۲	۲۱/۲	۲۱/۲
متوسط	۱۱۶	۳۴/۱	۵۵/۳
خوب	۱۰۰	۲۹/۴	۸۴/۷
عالی	۵۲	۱۵/۳	۱۰۰
جمع	۳۴۰	۱۰۰	-

همبستگی میزان مشارکت با دیگر متغیرهای تحقیق

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق با مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی اقدام به محاسبه ضریب همبستگی بین متغیرها شد. بر پایه نتایج بین متغیرهای سن، میزان مشارکت اجتماعی، میزان تماس‌های ترویجی، میزان

اراضی زراعی، نگرش نسبت به اشتغال در فعالیتهای کشاورزی، و استفاده از منابع ارتباطی و اطلاعاتی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

جدول ۱۲. همبستگی بین میزان مشارکت در جوانان و دیگر متغیرهای تحقیق (n=۳۴۰)

مشارکت در توسعه کشاورزی		متغیر
(p)	(r)	
۰/۰۰۰	۰/۲۷۵	سن
۰/۰۶	۰/۱۹۳	شمار اعضای شاغل در بخش کشاورزی
۰/۰۰۱	۰/۲۴۹ ^{***}	میزان مشارکت اجتماعی
۰/۰۰۰	۰/۲۲۵ ^{**}	میزان تماسهای ترویجی
۰/۰۰۵	۰/۲۱۳ ^{**}	میزان اراضی زراعی
۰/۰۰۱	۰/۲۵۴ ^{**}	نگرش نسبت به اشتغال در فعالیتهای کشاورزی
۰/۰۰۰	۰/۳۵۸ ^{**}	استفاده از منابع ارتباطی و اطلاعاتی

(** معنی داری در سطح پنج درصد) (***) معنی داری در سطح یک درصد

آزمونهای مقایسه‌ای:

برای مقایسه مشارکت جوانان مورد بررسی بر حسب عضویت در تشکلهای روستایی، دسترسی به ابزار فناوری اطلاعات، استفاده از خدمات ترویجی و بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی آزمون T استفاده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد بین میانگین مشارکت جوانان پیرامون توسعه کشاورزی در رابطه با عضویت در تشکلهای روستایی و استفاده از رسانه‌های گروهی در سطح پنج درصد و در زمینه دسترسی به ابزار فناوری اطلاعات و استفاده از خدمات ترویجی در سطح یک درصد اختلاف معنی دار وجود دارد (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. آزمون t برای مقایسه مشارکت پاسخگویان در زمینه توسعه کشاورزی بر حسب ویژگی‌های مورد بررسی آنان

متغیر گروه‌بندی	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معنی داری
بهره‌مندی از رسانه‌های گروهی	۴۳/۸۱	۱۹/۲۴	۷/۹۸۱*	۰/۰۳
	۲۱/۳۹	۱۴/۳۸		
عضویت در تشکلهای روستایی	۵۱/۱۷	۱۷/۸۸	۱۴/۴۹۸*	۰/۰۲
	۲۰/۴۷	۲۱/۳۷		
دسترسی به ابزار فناوری اطلاعات	۳۸/۹۶	۲۴/۶۲	۹/۵۱۱ ^{**}	۰/۰۰۲
	۳۳/۹۶	۱۸/۲۱		
استفاده از خدمات ترویجی	۳۸/۴۸	۱۷/۵۰	۱/۷۲۴ ^{**}	۰/۰۰۱
	۳۳/۰۴	۲۲/۹۴		

رگرسیون چندگانه برای تدوین معادله تخمین مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی

به منظور بررسی اینکه مجموع متغیرهای در نظر گرفته شده چقدر توانایی تبیین متغیر وابسته تحقیق را دارند، از تحلیل رگرسیونی به روش گام به گام استفاده شد. در این نوع رگرسیون نخستین متغیر پیش‌بین (متغیر مستقل) بر پایه بالاترین ضریب همبستگی با متغیر ملاک وارد تحلیل می‌شود و از آن پس دیگر متغیرهای پیش‌بین بر حسب ضریب همبستگی همه متغیرهایی که پیشتر وارد بررسی شده‌اند به‌عنوان آخرین متغیر ورودی مورد بازبینی قرار می‌گیرد و چنانچه با ورود متغیر جدید معنی‌داری خود را از دست داده باشد، از معادله خارج می‌شود.

با توجه به نتایج جدول ۱۴ می‌توان دریافت که متغیرهای بررسی شده نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (X_1)، استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی (X_2)، مشارکت اجتماعی (X_3) و میزان اراضی زراعی (X_4) در مجموع ۵۶/۷ درصد تغییرات مشارکت در توسعه کشاورزی را تبیین می‌نمایند. با توجه به مدل نهایی رگرسیون چند متغیره با معادله زیر می‌توان میزان مشارکت در توسعه کشاورزی را برآورد کرد:

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_kX_k$$

$$Y = -۳۸/۷۴۹ + ۱/۲۱۴X_1 + ۲/۰۸۹X_2 + ۰/۱۰۳X_3 + ۰/۲۹۱X_4$$

جدول ۱۴. رگرسیون چند متغیره گام به گام به منظور تبیین مشارکت در توسعه کشاورزی

متغیر مستقل	B	Beta	t	Sig
عرض از مبدأ (Constant)	-۳۸/۷۴	-	-۴/۴	۰/۰۰۰
نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی (X_1)	۱/۲۱۴	۰/۳۵۲	۵/۷۴۵	۰/۰۰۰
استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی (X_2)	۲/۰۸۹	۰/۲۷۶	۴/۸۰۷	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی (X_3)	۰/۱۰۳	۰/۱۹۳	۳/۲۶۱	۰/۰۰۱
میزان اراضی زراعی (X_4)	۰/۲۹۱	۰/۱۵۸	۳/۲۹۶	۰/۰۰۱
F=۲۴/۸ Sig= ۰/۰۰۰ R=۰/۷۹۴ R ² =۰/۶۳ Adjusted R ² =۰/۵۶۷				

نتایج تحلیل همبستگی پیرسون نشان می‌دهد بین متغیر سن و مشارکت در توسعه کشاورزی رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد. یافته‌های تحقیق را پژوهش‌های Brennan & et al (2007) و عمانی (۱۳۸۷) تأیید می‌کند.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین میزان اراضی زراعی و مشارکت در توسعه کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بر پایه اطلاعات به‌دست آمده وضعیت اقتصادی در جلب مشارکت مؤثر است و منابع اقتصادی عامل مهمی در مشارکت جوانان به شمار می‌آید. نتایج را پژوهش‌های (2005) صدیقی، Rye (2005) و عمانی (۱۳۸۷) تأیید می‌کند.

یافته‌ها نشان می‌دهد بین نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و مشارکت در توسعه کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق با پژوهش‌های (2008) Olujide، (2005) Sadighi و قدیری (۱۳۸۳) سازگار است. نگرش یکی از مهم‌ترین مفاهیم روان‌شناسی اجتماعی نوین است که ترکیبی از سه عنصر شناختی،

عاطفی و رفتاری است. باور بیشتر متخصصان بر این است که نگرش عامل اصلی تغییر رفتار است. ضرورت بررسی نگرش جوانان در مورد اشتغال و مشارکت از آن برای است که به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا از شیوه تفکر آنان آگاه شده و در صورت نیاز برنامه‌های مناسب برای اصلاح و تغییر نگرش جوانان طراحی کنند.

انتقال اطلاعات و احساس از شخص یا گروهی به شخص یا اشخاص دیگر به طور کلامی، نوشتاری، حضوری و در یک کلام در قالب شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در افزایش توانمندیهای افراد و به ویژه جوانان دارد. ارتباط آنان با افراد، راه‌ها و وسیله‌ها، و جامعه‌های مختلف سبب وسعت دیدشان در برای بهبود جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند؛ می‌شود و مشارکت هم به عنوان راهکاری که می‌تواند در برای تحقق این مهم سودبخش واقع شود؛ جلوه می‌نماید. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که این عامل نیز در مشارکت مثبت و معنی‌دار است. نتایج این بخش با تحقیقات (Brennan(2005) Valentine(1997), Matthew(2000); Punch(2002) و Radhakrishna & Ingram(2005) همسو است.

مشارکت اجتماعی، عضویت افراد در قالب گروه‌های مختلف کاری و فرهنگی، بررسی رسانه‌های مختلف گروهی و دسترسی به ابزارهای فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در شکوفا شدن اسامی‌های بالقوه افراد برای توسعه جامعه روستایی در قالب بهبود فعالیت‌های کشاورزی مؤثر است.

نتایج تحقیقات عمانی(۱۳۸۷)، (Andolina & etal,2002)، Punch(2002)، Ball(2005) و Rye(2005) به وضوح تأثیر عامل‌های فرهنگی و اجتماعی را در مشارکت جوانان روستایی یادآور می‌شوند.

نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل بررسی شده (نگرش نسبت به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، استفاده از منابع و مجاری ارتباطی و اطلاعاتی، مشارکت اجتماعی و میزان اراضی زراعی) در مجموع ۵۶/۷ درصد تغییرات مشارکت در توسعه کشاورزی را تبیین می‌نمایند. یافته‌ها را تحقیقات Brennan & et al(2007) تأیید می‌کند.

پیشنهادها

- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین میزان زمین‌های زراعی زیر کشت و مشارکت در توسعه کشاورزی پیشنهاد می‌شود نسبت به واگذاری زمین‌های مناسب با دادن تسهیلات کم‌بهره اقدام‌های لازم صورت گیرد؛
- با توجه به معنی‌دار بودن رابطه بین عامل‌های نگرشی؛ ایجاد باشگاه کشاورزان جوان با هدف‌هایی همچون فراهم ساختن زمینه‌های مشارکت فعال جوانان به مثابه کشاورزان فردا، تثبیت هویت و تقویت تعلق خاطر به فرهنگ اصیل روستا، تجهیز جوانان روستایی به دانش و مهارت پایه برای اشتغال مولد و بهره‌وری در بخش کشاورزی، شناسایی، پرورش و معرفی اسامی‌های بالقوه و بالفعل جوانان در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، لازم و ضروری است؛
- با توجه به معنی‌دار شدن رابطه بین شرکت در آموزش‌های ترویجی و مشارکت؛ برنامه ریزی و تلاش در برای برگزاری دوره‌های آموزشی، زمینه را برای توسعه فعالیت‌های کمی و کیفی جوانان روستایی در توسعه کشاورزی و روستایی فراهم می‌کند؛

- و ایجاد زمینه‌های تحقیق، پژوهش و روش‌های جذب جوانان روستایی در حوزه‌های کارآفرینی و روش‌های بازسازی منابع انسانی در عرصه‌های تولیدی و کشاورزی باعث مشارکت مؤثر آنان در توسعه پایدار جامعه‌های روستایی می‌شود.

منابع

۱. پورسینا، م.، چیذری، م.، فرج الله حسینی، ج و طهماسبی، م. (۱۳۸۹)، عامل‌های مؤثر بر میزان انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی: بررسی موردی روستاهای شهرستان کلاردشت. فصلنامه روستا و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۳، صص: ۴۹-۳۱.
۲. حسن‌نژاد، م.، کهنسال، م.، قربانی، م. (۱۳۹۰)، عامل‌های مؤثر بر مشارکت روستاییان در گروه‌های توسعه روستایی: بررسی موردی پروژه بین‌المللی ترسیب کربن در استان خراسان جنوبی. فصلنامه روستا و توسعه، سال چهاردهم، شماره ۲، صص: ۹۱-۷۳.
۳. سرمد، ز.، بازرگان، ع و حجازی، ا. (۱۳۸۳)، روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. چاپ سیزدهم، انتشارات آگه، تهران.
۴. صدیقی، ح.، و کاخک، ا. (۱۳۸۴)، سنجش نگرش کشاورزان زعفرانکار نسبت به تولید و توسعه کشت زعفران. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۳۶، شماره ۳، صص: ۶۹۹-۶۸۹.
۵. شهبازی، ا. (۱۳۸۴)، توسعه و ترویج روستایی. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۶. عمانی، ا. (۱۳۸۷)، شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان شوشتر برای اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی، گامی در برای توسعه پایدار، نخستین همایش ملی مدیریت و توسعه کشاورزی پایدار در ایران.
۷. قدیری، م. (۱۳۸۳)، عامل‌های مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان اصفهان در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
8. Andolina, M. W., K. Jenkins., S. Keeter, and C. Zukin. 2002. Searching for the meaning of youth civic engagement: Notes from the field. *Applied Developmental Science*, 6(4), 189-195.
9. Ball, A.L. 2005. The aspirations of farm parents and pre-adolescent children for generational succession of the family farm. *Journal of agricultural education* 46(2), pp.36-46. [on line], available at www.JAE.org
10. Brennan, M. A. 2005. Volunteerism and community development: A comparison of factors shaping volunteer behavior in Ireland and America. *Journal of Volunteer Administration*, 23(2), 20-28.
11. Brennan, M.A., R. Barnett., and E. Baugh. 2007. Youth Involvement in Community Development: Implications and Possibilities for Extension. *Journal of Extension* 45(4), pp.36-46. [on line], available at www.Joe.org
12. Clare, O.F. 2001. Information flows in rural and urban communication: access processes and people. international and rural development department (IRDD). university of reading. uk
13. Clark, C. 2006. Am I an adult or not? There is more to being a teenager than just growing up. [online], available at www.youthspecialties.com/articles/topics/adolescent_development/php-34
14. Ferry, N.M. 2006. Factors Influencing Career Choices of Adolescents and Young Adults in Rural Pennsylvania. *Journal of Extension*, 44(3), 36-40
15. Matthews, H. 2000. Growing - up in the countryside: children and the rural idyll. *Journal of rural studies*, 16, pp.141-153. [on line], available at www.elsevier.com/locate/jrurstud
16. Olujide, M.G. 2008. Attitude of youth toward rural youth projects in Lagos State, Nigeria. [on line], available at www.krepublishers.com/...2008.../JSS-17-2-163-08-586
17. Punch, S. 2002. Youth transitions and interdependent adult- child relations in rural Bolivia. *Journal of Rural Studies*, 18(2) pp.123-133. [on line], available at www.elsevier.com/locate/jrurstud
18. Radhakrishna, R.B., and P.D Ingram. 2005, Youth in developing world: Implication for research in international agricultural and extension education Proceeding of the 21th Annual Conferences Association for International Agricultural and Extension Education
19. Rye, J.F. 2005. Rural youth s images of the rural. *Journal of rural studies*, 22 pp. 409-421. [on line], available at <http://www.elsevier.com/locate/jrurstud>
20. Sadighi, H. 2005. Perception of rural youth on agricultural profession: Implication for extension programming. Proceeding of the 22th Annual Conferences Association for International Agricultural and Extension Education
21. Valentine, G. 1997. A safe place to grow up? Perceptions of children's safety and the rural idyll. *Journal of Rural Studies*, 13(2) pp.137-148. [on line], available at www.elsevier.com/locate/jrurstud

Effective Cultural and Social Factors Regarding Participation of Rural Youth toward Agricultural Development

Abstract

The youth are essential human resources in the development of rural and agricultural societies. The purpose of this research was to investigate the participation of rural youth regarding agricultural development as well as analyzing the cultural and social factors affecting this participation. The methodological approach in the research was a descriptive-Correlation study of the survey type. The target population in the study was the rural youth of Kermanshah Province. Using multi-stage cluster sampling technique, 350 rural youth were selected as a statistical sample. The content and face validity of the instrument were established by a panel of experts of agricultural extension and education. A Cronbach's alpha reliability coefficient of .85 was obtained using a pilot test. The finding of this study showed that; approximately of the respondent that amount of participation was average. The results of means different analysis revealed that there is significant discrepancy between participation in relation with utilization of mass media, membership in rural gathering, access in instruments of information technology and the use of extension services. The results of stepwise multivariate regression analysis reveal that: The variable of attitude regarding employment in agricultural activity, utilization of information resources and communication channels, social participation and size of farm land predict a variation of 56.7% of participation.

Key words:

Cultural and Social factors, Rural youth, Participation, Agricultural development